

بسم الله الرحمن الرحيم

وازگان

- ۱- يَسُوْمُونُكُم (سَوْم: تحميل کردن) : به شما تحميل می کردند. (آیه ۴۹)
- ۲- الْفُرْقَان (مصدر به معنای فاعل) : جدا کننده [حق از باطل] (آیه ۵۳)
- ۳- بَارِئٌ (البُرْء: آفریدن) : آفریننده. (آیه ۵۴)
- ۴- جَهَرَة (جهر: آشکار شدن) : آشکار شده. (آیه ۵۵)
- ۵- ظَلَّنَا (ظل: سایه) : سایبان قراردادیم. (آیه ۵۷)

آیه ۴۹:

چرا فرعون پسران بنی اسرائیل را سر می برید؟

برخی علت قتل پسران بنی اسرائیل را خوابی می دانند که فرعون دید، اما آیت الله جوادی آملی می فرماید: «تحقیق چنین خواب و تعبیر چنان مطلبی از کاهنان مصر که قبلًا بازگو شد، نیازمند به دلیل معتبر است که چیزی جز تاریخ مرسل نه حدیث مسنده و نه تاریخ متواتر در دست نیست، لیکن دلیلی بر بطلان آن هم اقامه نشده است». [تسنیم، ج ۴ ص ۳۴۹]

همچنین در تفسیر نمونه می خوانیم: «فرعونیان برای تضعیف بنی اسرائیل این نقشه (کشتن پسران و زنده نگه داشتن دختران) را طرح کرده بودند که نسل ذکور آنها را که می توانست قیام کند و با فرعونیان بجنگد براندازند، و تنها دختران و زنان را که به تنها ی قدرت بر قیام و مبارزه نداشتند برای خدمتکاری زنده بگذارند.

گواه دیگر این سخن این است که از آیه ۲۵ سوره «مؤمن» به خوبی استفاده می شود که برنامه کشتن پسران و زنده نگه داشتن دختران حتی بعد از قیام موسی عليه السلام ادامه داشت: «هنگامی که موسی حق را از نزد ما برای آنها آورد، گفتند: «پسران کسانی را که به موسی ایمان آورده‌اند بکشید و زنانشان را زنده نگهدارید، اما نقشه کافران جز در گمراهی نخواهد بود». (نمونه ج ۱۶ ص ۱۳)

به هر حال آنها به صراحة به موسى گفتند: «تا خدا را بالعيان و با همين چشم نبييم هرگز ايمان نخواهيم آورد!» در اينجا چاره‌اي جز اين نبود که يکي از مخلوقات خدا که آنها تاب مشاهده آن را ندارند ببینند، و بدانند چشم ظاهر ناتوان تر از اين است که حتی بسياري از مخلوقات خدا را ببینند، تا چه رسد به ذات پاک پروردگار. صاعقه‌اي فرود آمد و بر کوه خورد، برق خيره کننده و صدای رعبانگيز و زلزله‌اي که همراه داشت آن چنان همه را در وحشت فرو برد که بي جان به روی زمين افتادند.

آیه ۵۷:

«مَنْ» و «سَلَوِي» چه بود؟

هنگامي که موسى بنی اسرائیل را از رود نيل عبور داد، در بیابانی فرود آمدند. آنها به او گفتند: «ای موسی، ما را هلاک کردی؛ ما را از شهر و دیار آبادمان، به بیابانی آورده که نه سایه‌ای دارد و نه درختی و آبی!»

اینجا بود که خداوند، ابری را فرستاد تا روزها بر آنها سایه افکند و شبها هم برای آنها «مَنْ» (احتمالاً نوعی شيره‌ی لذيد) می فرستاد و آن را روی گیاهان، درختان و سنگها قرار می داد. به هنگام عصر نیز، «سَلَوِي» (مرغی شبیه کبوتر) در اختیار آنان قرار می گرفت.

سنگی هم، همراه موسی بود که با عصای خویش به آن می زد و دوازده چشمeh (به عدد قبائل بنی اسرائیل) از آن می جوشید که در آیه ۶۰ بدان اشاره شده است.

سؤالات پژوهشی

۱. خداوند در آیات ۴۸ و ۱۱۶ سوره‌ی نساء فرموده که شرك را هرگز نمی بخشد، پس چگونه در آیه ۵۲ سوره‌ی بقره شرك بنی اسرائیل را مورد بخشش قرار داده است؟ (نور)
۲. چرا در آیه ۵۴ از میان اوصاف متعدد الهی، صفت «بارئ» ذکر شده است؟ (المیزان)
۳. عقیده به جسمانیت خداوند - که در بهود وجود دارد - ناشی از مكتب حس‌گرایی موجود در میان برخی از انسان‌هاست. با مراجعه به کتب عقاید، این مكتب را توضیح داده و آن را نقد کنید.

آیه ۵۴:

۵۴/۱ - گناه عظیم و توبه بی سابقه

ملتی که بعد از مشاهده آن همه آیات خدا و معجزات پیامبر بزرگشان موسی عليه‌السلام همه را فراموش کنند و با یک غیبت کوتاه او به کلی اصل اساسی توحید و آئین خدا را زیر پا گذارده و گوسله‌پرست شوند؛ اگر این موضوع برای همیشه از مغز آن‌ها ریشه کن نشود بعد از مرگ موسی عليه‌السلام، ممکن است تمام آیات دعوت او را از میان ببرند. به همین دلیل فرمان شدیدی از طرف خداوند، صادر شد که در تمام طول تاریخ پیامبران مثل و مانند ندارد، و آن این‌که ضمن دستور توبه و بازگشت به توحید، فرمان اعدام دسته‌جمعی گروه کثیری از گنهکاران به دست خودشان صادر شد. که هم کشته‌شدنش عذاب است و هم کشتن دوستان و آشنايان. (نمونه)

۵۴/۲ - آیا همه گناه‌کار بودند؟

بنی اسرائیل جامعه‌ای بودند که قومیت در آن‌ها شدید بود، چون یک تن بودند، در نتیجه اگر عملی از بعضی سر می‌زد، همه بدان راضی می‌شدند، و عمل بعضی را به همه نسبت می‌دادند، و گر نه همه بنی اسرائیل گوسله نپرستیدند، و همه آنان پیغمبران خدای را نکشتند، و همچنین سایر گناهان را همگی مرتکب نشdenد. بنا بر این پس جمله: (فَأَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ)، هم قطعاً خطاب به همه نیست، بلکه منظور آن‌هايند که گوسله پرستیدند.

هم چنان که آیه: (إِنَّكُمْ ظَلَمُونَ أَنْفُسَكُمْ بِإِتْحَادِكُمُ الْعِجْلَ) - شما با گوسله‌پرستی خود به خویشن ستم کردید، نیز بر این معنا دلالت دارد. (المیزان)

آیه ۵۵:

تقاضای رویت خداوند

این درخواست ممکن است به خاطر جهل آن‌ها بوده، چرا که درک افراد نادان فراتر از محسوسات‌شان نیست، حتی می‌خواهند خدا را با چشم خود ببینند. و یا به خاطر لجاجت و بهانه‌جویی بوده است که یکی از ویژگی‌های این قوم بوده.

آیه ۵۰:

آزادی؛ نعمت بزرگ

نقش مهم آزادی و استقلال در سرنوشت ملت‌ها به اندازه‌ای است که در این آیه، این نعمت در صدر نعمت‌های خداوند بر بنی اسرائیل ذکر شده است؛ زیرا ملتی که از چنگال و استبداد رهایی یافته و آزاد و مستقل شده، قابلیت پذیرش برنامه‌های اعتقادی، اخلاقی و رفتاری پیامبران را نیز پیدا می‌کند.

آیه ۵۱:

موسى در کوه طور

موسی به دستور الهی، چهل شب در کوه «طور» به خودسازی پرداخت تا آمادگی گرفتن تورات را پیدا کند. در غیاب وی، شخصی به نام «سامری» گوسله‌ای از طلا ساخت و داخل آن را طوری طراحی کرد که عبور هوا از آن، موجب تولید صدا می‌شد و بدین ترتیب، مردم را به گوسله‌پرستی دعوت کرد.

اکثریت قاطع بنی اسرائیل به او می‌پیوندند، هارون عليه‌السلام جانشین و برادر موسی عليه‌السلام با اقلیتی بر آئین توحید باقی می‌مانند، اما هر چه می‌کوشند دیگران را از این انحراف بزرگ باز گردانند توفیق نمی‌یابند، بلکه چیزی نمانده بود که خود هارون را هم از بین ببرند.

آیه ۵۳:

مراد از «کتاب» و «فرقان»

در این زمینه دو نظر وجود دارد:

- مراد از هر دو، همان تورات کتابی است؛ زیرا تورات کتابی است که حق را از باطل جدا می‌کند.
- مقصود از کتاب، تورات و مراد از فرقان، معجزات حضرت موسی عليه‌السلام است.